

Із паяльником і викруткою в руках

Із плином невпинного часу все краще розумієш, що серед усього того, з чим доводиться стикатися на життєвій стежі, найціннішими завжди залишаються зустрічі та спілкування з людьми – особливо ж із непересічними та талановитими особистостями. Такою особистістю і був Михайло Олександрович Гаврилюк, ректор Львівської політехніки в 1971–1990 роках. У часи моєї студентської й аспірантської молодості, коли, як мовиться, я натхненно гриз граніт науки на факультеті автоматики, ректором працював відомий вчений-енергетик Григорій Денисенко, з яким, на жаль, не мав нагоди особисто зустрічатись. Прізвище ректора, на відміну від деяких сучасних спудеїв, знав, але уявлення про його роботу, коло службових обов'язків і головне – про тягар відповідальності за репутацію найстарішого технічного навчального закладу України та Східної Європи, зрозуміло, в ті часи не мав. Не довелося мені зустрічатись і з попередником Григорія Івановича – вченим-електротехніком професором Миколою Максимовичем (він був керівником Політехніки в 1953–1963 роках), якого саме в ті роки призначили ректором Львівського державного університету ім. І. Франка. А от про Михайла Олександровича Гаврилюка багато можу розповісти.

Познайомилися ми з ним десь у 1969–1971 роках, коли я, навчаючись в аспірантурі у таких талановитих вчених і порядних людей, як Костянтин Карандєєв і Ігор Вишенчук, одночасно працював, а точніше – стажувався у відділі електронного вимірювального приладобудування (ВЕВП) Львівської політехніки. До слова, науковим керівником відділу був відомий вчений і організатор науки Бенціон Швецький. Михайло Олександрович у той час саме повернувся в інститут і зайняв посаду проректора з наукової роботи. І, зрозуміло, часто навідувався до нас не тільки як проректор, контролюючи виконання важливих науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, але, зрештою, і як фахівець та вчений. Він навіть мав у відділі постійне робоче місце, де працював вечорами і навідувався у справах. Робочий і лабораторний столи Михайла Олександровича стояли в кімнаті керівника відділу і лабораторії Євгена Соголовського (в майбутньому лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки), з яким Гаврилюка пов'язувала багаторічна творча співпраця і товариські стосунки. І навіть посівши посаду ректора, Михайло Олександрович, попри свою неймовірну службову зайнятість, все ж знаходив час регулярно бувати у відділі, де плідно працював як розробник і вчений. Він досліджував разом з Євгеном Соголовським нові напрями у мостових вимірювальних приладах, розробляв і розводив схеми, конструкції, налагоджував плати і прилади з паяльником і викруткою у руках, перевіряв нові ідеї та схемотехнічні

рішення разом з працівниками лабораторії. Нагадаю, загалом у вагому науковому доробку Михайла Олександровича майже 70 публікацій та 3 монографії, низка винаходів. І це не була для нього «показна» сторона у розділі «Наукова робота» з індивідуального плану викладача, а радше – творча віддушину в нескінченних і часами складних, не завжди приємних повсякденних ректорських буднях.

Ветеран Львівської політехніки та науково-дослідного конструкторського Інституту електронної вимірювальної та обчислювальної техніки (НДКІ «ЕЛВІТ»), талановитий вчений і конструктор Микола Тимофійович Фучила, який вчився разом із Гаврилюком на електротехнічному факультеті ЛПІ і був до того ж сусідом по будинку, розповідав мені: «Соголовський разом з Гаврилюком займались проблемою створення точних мостових вимірювачів опору-індуктивності-ємності (RLC) змінного струму. Одного разу Соголовський запросив його допомогти в оформленні автоматичного мостового вимірювача. В приладобудуванні дуже важливо, щоб прилад не тільки виконував своє функціональне призначення, забезпечував відповідний клас точності, але й був зручним в роботі, зрештою, подобався користувачу. В цій справі класичні дизайнерські рішення не завжди вдалі, й необхідно для вирішення питання в комплексі бути не тільки фахівцем в галузі електроніки, але й конструктором з добре розвиненим почуттям естетики формоутворення».

Микола Тимофійович пригадує, що професійна розмова у трикутнику Гаврилюк–Соголовський–Фучила була достатньо конструкторською. Можна було обмежитись одним цифровим індикатором з перемиканням. Однак Михайло Олександрович наполіг на двох індикаторах із кнопковим перемиканням діапазонів, і всі погодились, що в цьому варіанті працювати з приладом набагато зручніше. Так народилась цікава ідея зсунутих, але суміщених в комплексному обрамленні індикаторів, з'явився ескіз на міліметровій, була опрацьована конструкція приладу, його передня панель. Цей прилад ще донедавна використовувався в НДКІ «ЕЛВІТ» для виготовлення точних фільтрів цифрових аналізаторів спектра. Гаврилюк, наголошував Микола Тимофійович, як керівник і творча людина давав змогу плідно працювати та вдосконалюватись багатьом талановитим і працелюбним співробітникам з його оточення.

Ще працюючи викладачем кафедри автоматики і телемеханіки, Михайло Олександрович брав активну участь у розробленні вимірювальної техніки, які виконували працівники НДС-1 (згодом став відомим на всю країну відділом електронного вимірювального приладобудування), Особливого конструкторського бюро (ОКБ), Науково-дослідного конструкторського інституту електронної вимірювальної та обчислювальної техніки (НДКІ «ЕЛВІТ»). Він був, без сумніву, талановитим розробником, інженером, вченим, любив і знав електроніку, був добре обізнаний з тематикою робіт НДКІ «ЕЛВІТ», регулярно контактував з керівниками лабораторій, розробниками і конструкторами. А крім того,

*Директор НДКІ «ЕЛВІТ»
В.Ф. Ткаченко (стоїть) серед
працівників лабораторії електронних
вимірювальних приладів і систем.
1970-ті роки*

*Бенціон Швецький (крайній праворуч)
і Євген Соголовський (в центрі)
обговорюють результати досліджень*

*На виставку досягнень науки і техніки в головному корпусі інституту
завітали два президенти академій наук – всесоюзної – Всеволод Келдиш
(в центрі) і української (поруч з ним) – Борис Патон*

*Науково-дослідна лабораторія ОКБ та її наукова продукція:
серійний малогабаритний гідроакустичний комплекс аналізаторів спектра.
Шостий праворуч – М.Т. Фучила (1979)*

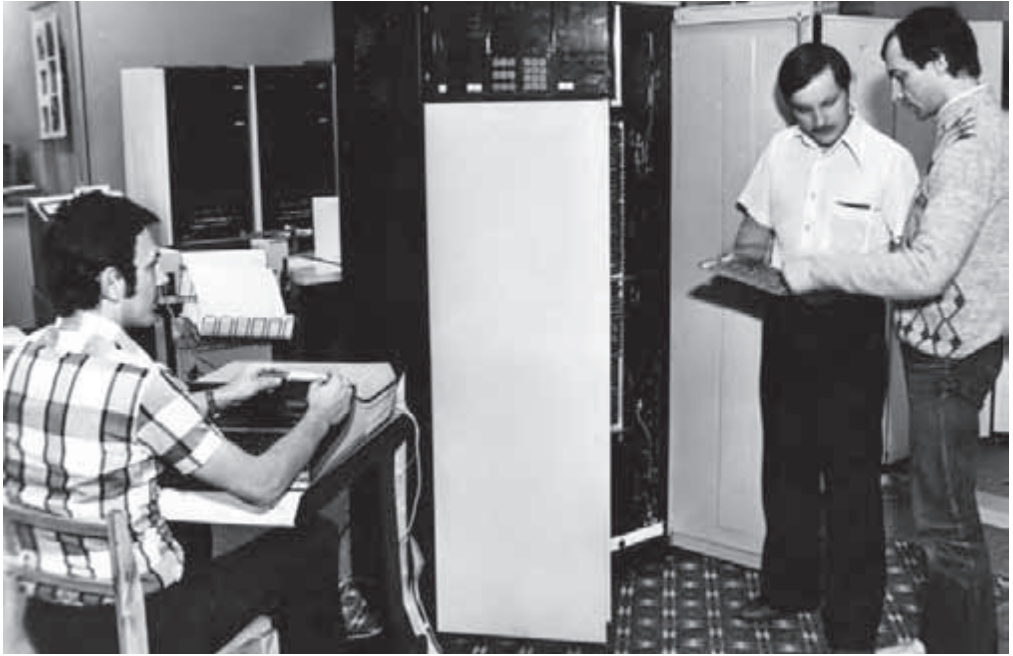
*Засідання науково-технічної ради ОКБ веде Б.Й. Швецький
(другий ряд – четвертий ліворуч). 1970-ті роки*

Лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки працівники ОКБ (зліва направо): Р. Курдидик, А. Конопкін, І. Вишенчук, О. Холоша, В. Позякін

Розробки вчених-політехніків втілювали у готові зразки вимірювальних приладів у механічному цеху дослідного виробництва ОКБ

У 1983 р. в ОКБ створено унікальний швидкісний ввід-вивід відеоінформації «Ресурс» в супер-ЕОМ ППС-2000, який використовувався для дистанційного зондування Землі. Її розробники (зліва направо) В.М. Купріяненко, І.П. Паралюх та В.С. Мархівка

На 30-річчя ОКБ Львівської політехніки (1975) завітав льотчик-космонавт СРСР, двічі Герой Радянського Союзу М.М. Рукавішніков (третій ліворуч)

*Швидкісний спецпроцесор «СКИФ»
для оброблення геофізичної інформації.
Рік випуску – 1974*

*Первісток комп'ютерної техніки
Львівського політехнічного
інституту – навчальна
електронно-обчислювальна машина
«ПУМА-1». Рік випуску – 1973*

*А за цю комп'ютерну інформаційно-
вимірювальну систему розробники ОКБ
отримали в 1989 році золоту медаль
Міжнародного ярмарку
з Пловдиві (Болгарія)*

*ОКБ виконувало і численні «космічні» замовлення.
Один із них – прилад «Кальмар», призначений
для перевірки систем орієнтації, побував в середині
1980-х років на орбітальній космічній станції «Мир»*

буквально «варився» у клопітливій «кухні» створення, виготовлення і впровадження зразків нової техніки для потреб народного господарства і військово-промислового комплексу країни. І може саме тому, ставши в 1971 році ректором Львівської політехніки, Михайло Олександрович серед незліченних ректорських турбот постійно надавав належну увагу і час підтримці не тільки фундаментальних, але й прикладних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. А треба наголосити, що в часи його ректорства інститут виконував значний обсяг цих робіт, зокрема державних оборонних замовлень з так званої спецтематики. Так, у 1986–1990 роках інститут виконував 99 науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт за спецтематикою, з них 77 – в НДКІ «ЕЛВІТ». Роботи зі спецтематики також велися у СКБ електромеханічних систем, у НДВ радіотехнічних систем, у лабораторіях кафедр. Це давало змогу розвивати наукові напрями, постійно підвищувати науково-технічний і технологічний рівень розробок. Беручи участь у відповідальних державних науково-технічних і оборонних програмах, інститут завдяки ректору постійно оновлював матеріально-технічну базу своїх підрозділів, залучав найкращих викладачів і студентів, отримувал сучасні і, як правило, дефіцитні матеріали та комплектування. Політехніка мала постійні ліміти на будівництво житла для працівників тощо, зрештою, це давало змогу заробляти для інституту немалі за сучасною міркою спеціальні кошти.

Після наших вельми епізодичних зустрічей в 1969–1971 роках, згодом ми контактували інтенсивніше. Я вже був завідувачем лабораторії, секретарем партбюро ОКБ, працював заступником секретаря парткому ЛПП і старшим викладачем кафедри електронних обчислювальних машин, а починаючи з 1986 року – начальником ОКБ і директором НДКІ «ЕЛВІТ». Тому я мав змогу гідно оцінити, як чітко і професійно діяв ректор Гаврилюк, керуючи багатотисячним колективом, як компетентно вирішував складні й іноді конфліктні кадрові питання. Під час наших діалогів, коли виникала потреба, він завжди давав мені ділові й корисні поради, щоправда, часом доводилося вислуховувати і його жорстку, але справедливую критику за ті чи інші недоліки та хиби у роботі.

Я вже згадував, що в роки ректорства Гаврилюка Львівська політехніка виконувала значні обсяги науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт для ВПК країни. З фінансуванням таких розробок проблем не було. Часом ми навіть не встигали витратити виділені кошти, за що нерідко отримували... догани. Але держава постійно на всіх рівнях контролювала не тільки обґрунтованість витрат, але й терміни виконання та якість робіт. Скажімо, за недотримання термінів виконання або невиконання вимог технічного завдання можна було мати купу неприємностей: позбутись посади, партквитка, роботи, а деколи і всього разом. Враховуючи ці обставини, як правило, на початку року (а коли було необхідно, то й ще один раз посеред року) Михайло Олександрович запрошував до себе керівників розробок оборонного призначення,

адміністрацію підрозділів, де виконувались роботи, проректорів з науки, АГР і їхніх заступників, головного бухгалтера, начальника I відділу та інших. Під час наради він уважно і, як б сказав, прискіпливо і комплексно розглядав за участю присутніх всі деталі запланованих робіт. Ми аналізували наявні проблеми, можливі ризики недотримання термінів. Не відкладаючи все у довгу шухляду, ректор одразу ж давав чіткі й лаконічно-зрозумілі вказівки відповідним службам щодо вирішення питань, яких торкалися керівники. Михайло Олександрович досконало знав предмет розмови, тому всі керівники вважали за краще одразу сказати всю правду, аби отримати необхідну допомогу чи підтримку, аніж промовчати і приховати певні прогалини, котрі потім могли б призвести до зриву термінів робіт. Завдяки відповідальному, сумлінному, творчому ставленню до справи керівників і виконавців розробок, а також постійному ректорському контролю і допомозі в ті роки практично не було таких надзвичайних подій, які б хоч почасти «підмочили» репутацію Львівської політехніки як надійного партнера і відповідального виконавця державних оборонних замовлень.

Саме в часи ректорства Гаврилюка п'ятеро працівників НДКІ «ЕЛВІТ» у 1985 році вдруге отримали Державну премію України в галузі науки і техніки за роботу «Розробка теоретичних основ і принципів побудови вимірювальних пристроїв інтегруючого типу, створення на цій базі та впровадження в серійне виробництво цифрових вимірювальних приладів з підвищеними точнісними та експлуатаційними характеристиками». Десять років перед тим за виконання урядових завдань 10 працівників НДКІ «ЕЛВІТ» удостоєні високих державних нагород за розроблення та впровадження апаратури для Центрального вузла супутникового зв'язку «Корунд» ракетних військ стратегічного призначення. А у 1989 році Львівська політехніка одержала золоту медаль на міжнародному технічному ярмарку в Пловдиві (Болгарія) за комп'ютерну інформаційно-вимірювальну систему, яку НДКІ «ЕЛВІТ» розробило спільно з болгарською фірмою «Правець». До речі, за часів Михайла Олександровича ОКБ отримало статус науково-дослідного інституту. Львівська політехніка досягла вагомих здобутків не тільки на ниві науки і техніки, але й в усіх інших напрямках діяльності. І в цьому була беззаперечна особиста заслуга Михайла Олександровича Гаврилюка. Добре вчинили вже в новітні часи, у 2005 році, керівники Політехніки і особисто новий ректор Юрій Рудавський, коли на честь 150-річчя університету зробили подання на присвоєння тоді вже професору Гаврилюкові почесного звання «Заслужений працівник освіти України» і на урочистих зборах привселюдно вручили йому цю високу відзнаку.

Упорядковуючи спогади про Михайла Олександровича, я для себе якось вперше зауважив, що мое становлення у Львівській політехніці як фахівця і вченого, як керівника НДКІ «ЕЛВІТ», зрештою, просто як особистості, відбулося саме за часів ректорства Михайла

Олександровича. І знаю – що і з його безпосереднього благословення. Завжди згадуватиму про це з вдячністю. Ректор Гаврилюк був для мене прикладом вимогливості до себе і підлеглих, вміння створити команду й ефективно працювати з нею. Він гідно і з честю представляв та захищав на високому рівні інтереси свого навчального закладу у владі, відзначався по-справжньому державницьким підходом і принциповістю у вирішенні будь-якої справи, особистою відповідальністю за все, за що брався. А як не згадати його неймовірний талант правильно та щільно організовувати власний час і час своїх підлеглих. Водночас він завжди був взірцем скромності, чесності й порядності.

Пригадую, як в буремні 90-ті роки та й практично до кінця 2006 року, коли він вже не був ректором, Михайло Олександрович час від часу заходив в НДКІ «ЕЛВІТ», цікавився нашим життям-буттям, технічними здобутками, проблемами, яких вистачало тоді і достатньо тепер, давав поради і щиро бажав за всяку ціну зберегти колектив, з яким його пов'язували багато років творчої співпраці. Ці зустрічі та розмови усім нам додавали впевненості і оптимізму. Безумовно, шкода, що Михайло Олександрович так передчасно пішов з життя, але маю надію, що всі, хто працював з ним, хто знав його, довго пам'ятатимуть цю людину – за її добрі справи, за вірність своїм переконанням, за вимогливість заради справи, за все те добре, що зробив Михайло Олександрович для Львівської політехніки. Його ректорство – це, безперечно, незгладима і яскрава сторінка в історії університету, яка неодмінно продовжиться в майбутньому новими звершеннями і досягненнями.

Віктор ГОБЛИК

Молодість моя – Політехніка

Ловлю себе на думці, що у Львівській політехніці пройшли найкращі роки мого життя. Не віриться, а це вже понад 42 роки! Розпочав навчання на радіотехнічному факультеті у 1968 році. І все життя пишаюсь тим, що в студентські роки моїми ректорами були Григорій Іванович Денисенко та Михайло Олександрович Гаврилюк. Доводиться часто бувати у Національному технічному університеті «Київський політехнічний інститут». Там на будівлі університетської бібліотеки встановлена меморіальна дошка на честь ректора КПІ, члена-кореспондента АН України, Героя Соціалістичної Праці